

Slovník pojmov

Antisemitizmus – výraz, ktorý sa prvý raz objavil v roku 1870. Jeho autor Wilhelm Marr vyhlasoval, že židia sú navždy „cudzí“ nie pre svoje náboženstvo, ale vinou svojej rasy. Dejiny sú vraj neustálym bojom medzi teutónskou a semitskou rasou.

Arizácia – počas prvej Slovenskej republiky konfiškácia židovského majetku a jeho prevod do rúk nežidov. Prvé prípady arizácie sú z roku 1939. Arizovaných bolo 2500 podnikov a likvidovaných ďalších okolo asi 10 000 podnikov. Arizoval sa aj domový majetok, bankové vklady a pôda.

Bar micva – židovský chlapec, ktorý dosiahol vek 13 rokov, je povinný plniť všetky predpisy judaizmu, je plnoletý, a preto je za svoje činy zodpovedný pred Bohom. Nastáva to obradom, pri ktorom je chlapec vyvolaný k Tóre a je vyhlásený za bar micva. 613 príkazov a zákazov Tóry sa nazýva micva a je základom židovstva.

Geto – názov podľa benátskej štvrte Ghetto Vecchio. Označenie sa používa pre štvrte alebo časti miest, ktoré boli určené pre život a bývanie židovským komunitám.

Holokaust – označuje sa tak obdobie genocídy židov počas druhej svetovej vojny. Používanie tohto pojmu zaviedol spisovateľ Elie Wiesel. V hebrejčine je jeho synonymom slovo šoa.

Chanuka – zasvätenie alebo dedikácia. Osemdňové sviatky, ktoré pripomínajú úspešné povstanie židov proti helnizovaným Sýrčanom v 2. storočí pred naším letopočtom. Chrám bol opäť zasvätený službe Bohu, na základe čoho sa používa výraz Chanuka – sviatok zasvätenia. Hlavným chanukovým obradom je zapaľovanie sviečok.

Cheder – znamená miestnosť. Náboženská základná škola na výučbu hebrejčiny, Tóry a základov judaizmu. Meno dostala na základe toho, že deti pôvodne učil súkromný učiteľ v miestnosti svojho domu alebo bytu. Neskôr sa používali aj prístavby synagóg. Tí, čo skončili cheder, mohli postúpiť do ješivy.

Jarmulka – veriaci židia nosia čiapočku (kipa). Pokrývka hlavy je znamením úcty voči Bohu. Od stredoveku sa pokrytie hlavy stalo znakom mužskej zbožnosti a ženskej skromnosti.

Ješiva – škola vyššieho židovského vzdelania, určená na štúdium Talmudu.

Jom kipur – **Deň zmierenia** – najposvätnejšia udalosť v židovskom kalendári, vyhradená pre individuálne a verejné vyznanie sa z hriechov, pričom poskytuje príležitosť na pokánie. Účel Dňa zmierenia sa dosiahne len vtedy, keď si človek dôkladne očistí svoju dušu a ide do nebies.

Kibuc – osada v Erec Jisrael, ktorá je založená na spoločnom vlastníctve majetku a na spoločnej zodpovednosti za výsledky práce. Každý riadny člen má právo voliť výbor, ktorý riadi život kibucu. Prvá takáto kolektívna osada vznikla v roku 1909.

Kóšer – doslova rituálna spôsobilosť. Ide o náboženskú platnosť niektorého predmetu alebo potreby podľa židovského zákona, čo sa týka hlavne potravín. Biblický zákon predpisuje, ktoré tvory sa môžu jesť a ktoré nie. K hlavným pravidlám patrí zákaz súčasného jedenia mäsa a mliečnej stravy. V širšom zmysle znamená kóšer nielen to, čo je vhodné jesť, ale i to, čo je podľa židovského zákona a zvykov správne.

Makabi – zväz, ktorého členmi boli v prvej ČSR židovské športové a telovýchovné spolky. Jeho cieľom bolo posilniť telesnú zdatnosť židovstva a povzniesť je mravnú úroveň s cieľom vybudovať a udržiavať židovský národ a jeho domov.

Mezusa – zárubňa dverí, veraje. Pergamenový zvitok, ktorý obsahuje vybrané biblické verše a je pripevnený pri vchode na verajach dvier židovského domova. Na zadnej strane pergamenu je napísané po hebrejsky Šadaj (Všemohúci). Zvitok je uložený v schránke. Takto vložená mezusa je pripevnená k pravému dvernému rámu. Pripomína, že domov je posvätený zákonmi judaizmu.

Maces – nekvasený chlieb. V súvislosti s oslobodením židov z egyptského otroctva ľudia vzali so sebou ešte nevykvasené cesto, z ktorého napiekli placky. Pamiatke odchodu Izraelitov z Egypta je venovaný sviatok Pesach, počas ktorého nesmie byť v židovských domácnostiach nič kvasené.

Mikve – kúpeľ s čistou prírodnou vodou, v ktorej možno získať rituálnu čistotu. Vo väčšine dnešných židovských komunít ju používajú najmä veriace ženy, ktoré sa musia ponoriť pred svadbou, po menštruácii a pôrode.

Obriezka – ide o operáciu, pri ktorej sa odstraňuje predkožka zdravého chlapca, keď má 8 dní. Obriezka je znamením zväzku medzi Abrahámom a Bohom, deň obriezky oslavou pokračovania zväzku s Bohom v budúcej generácii.

Rabín – duchovný pastier a náboženský zástupca židovskej obce.

Roš ha-šana – Nový rok – pripomína sa stvorenie a stvoriteľ.

Šábess, sabat – nariadený deň odpočinku. Svätí sa ako siedmy deň týždňa. Je vyhradený bohoslužbe, začína sa piatkovým súmrakom a končí sa po súmraku v sobotu večer. Dodržovaním sabatu si židia pripomínajú, že Boh požehnal siedmy deň na konci prvého týždňa stvorenia.

Talmud – učenie, štúdium. Talmud obsahuje učenie Mišny (Ústny zákon, ktorý bol zapísaný a kodifikovaný okolo roku 200 n.l.) a opakovanie Mišny v Gemare. V podstate učebnica mnohých generácií. Ústredná je jeho funkcia pri formovaní židovstva.

Tóra – ide o tradičné označenie Pentateuchu (Päť kníh Mojžišových), ktoré tvoria prvú časť Biblie. Pokladá sa za najdôležitejšiu zo všetkých posvätných židovských kníh. V širšom zmysle môže Tóra označovať celú Bibliu, celé židovské učenie, náboženský zákon a talmudskú literatúru.

Zdroj: Peter Frankl, Pavol Frankl: "Židia v Žiline"